

רב פפא אמר: לא שייך לפרש דעומד בצד המערכה וזורק את הבשר, שהרי ילפינן היקשא דבשר כי [כמון] דם — מה דם אויר קרקע מפסיקו שעומד הזורק בארץ סמוך למזבח, בהפסק קרקע, וזורק את הדם מן הכלי, אף בשר כן, דילפינן מהיקשא לדם שבעינן שיהא אויר קרקע מפסיקו בין מקום זריקתו למקום שמקטירו דווקא! דלא סגי בכך שיזרוק את הבשר, אלא בעינן שיהא הפסק של אויר קרקע, ועל כן המקטיר היה עומד על-גבי הכבש, והיה הכבש רחוק מן המזבח, ובכך התקיימה ההלכתא של זריקה מעל אויר הקרקע.

אמר רב יהודה: שני כבשים קטנים יוצאין היו מן הכבש הגדול שבהן פונים — אחד ליסוד ואחד פונה לפוכב! אותו שפונין בו לסוכב יוצא במזרחו של כבש לצד ימין, ועומד באלכסון עד שמגיע לסוכב, ואותו כבש שפונין בו ליסוד היה יוצא במערבו של כבש כדי להוריד בו שירי דם חטאת שנשפכין ליסוד, [ונזקקו לכבש מיוחד בשביל שפיכת השירים משום שחששו שמא תתאחר עבודה השפיכה ויקרוש הדם — שיטה מקובצת אות י"ב].

ומובדלין היו שני הכבשים מן המזבח שיעור מועט של מלא נימא, משום שנאמר במזבח "סביב" ואם היו עומדים על ידו מחוברין אי-אפשר להקיף בחוט את המזבח סביב.

רבי אבהו אמר: טעמא דהיו הכבשים מובדלים מן המזבח מעט משום שנאמר במזבח שיהיה "רבוץ" בבנינו, ואם היו הכבשים מחוברים אליו לא היה בנינו מרובע.

ואיצטריך תרוייהו קראי, גם למכתב "סביב"

וגם איצטריך למכתב "רבוץ". דאי כתב רחמנא "סביב" הוה אמינא דכשר המזבח כשהוא עגיל מעגל בלא זווית, דהא אפשר להקיף סביבו, לכך כתב רחמנא "רבוץ" ואי כתב רחמנא "רבוץ" ולא הוה מיכתיב "סביב" הוה אמינא דכשר כשהמזבח אריך וקטין דאכתי מקרי "רבוץ" שיש לו ארבע זוויות אע"ג שארכו יותר מרחבו לכך כתב רחמנא "סביב" ללמדנו דבעינן שיהיו כל סביבות המזבח שוין.

תנן התם במסכת מידות: הכבש והמזבח מידותיהן יחדיו ששים ושתיים אמה.

ומתמהינן: הני כבש ומזבח שיתין וארבעה אמות הוו שהרי אורך הכבש ל"ב אמה וכן אורכו של מזבח.

ומשנינן: נמצא שראש הכבש פורח שתי אמות על המזבח שהיו מובלעים בו, אמה על היסוד ואמה על הסוכב.

אמר רמי בר חמא: כל כבשי כבשים [שהם ג-א] הכבשים הצדדיים שהובילו לכבש של המזבח] היה השיפוע שלהם ביחס של שלש אמות אורך לאמה גובה. חוץ מכבשו של מזבח שעשו את שיפועו יותר נמוך כיון שהיו הכהנים נושאים עליו איברין כבדים ולפיכך עשו את שיפועו נמוך שיהיה נוח לעלות עליו, שהיה שיפועו ביחס של אמה גובה לשלש אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע בזכרותא באורך.

[באמה יש ששה טפחים ובכל טפח יש רוחב של שש אצבעות רגילות או ארבע אגודלים. כשהיו משתמשים במידת האגודל למדידת רוחבו של טפח היה זה נקרא שמודדים במידת אצבע של "זכרותא"].

גמרא

אמר רבי אלעזר: מנחה שלא קמצה הכהן בעזרה כדינה אלא קמצה בהיכל בפנים הרי היא כשירה, שכן מצינו שקמיצה כשרה בהיכל בפילוק בזיכין של הלבונה מעל שולחן לחם הפנים העומד בהיכל, דסילוק הבזיכין חשיב כקמיצה במנחות, משום דמתיר את לחם הפנים לאכילה כשם שקמיצת הקומץ מתירה את שיירי המנחה לאכילה.

מתלב רבי ירמיה: אמאי כשרה קמיצה בהיכל, הא תניא בברייתא: כתיב בהבאת קרבן מנחה "והביאה [הזר המביא את הקרבן] אל בני אהרן הכהנים וקמץ משם מלא קומצו", וילפינן שמקום הקמיצה הוא ממקום שרגלי הזר עומדות דהיינו בעזרה.⁽⁷¹⁾ דברי תנא קמא.

בן בתירא אומר וילפינן מהאי קרא — "וקמץ משם". מניין שאם קמץ בשמאל שאע"ג שהקמיצה אינה כשרה, המנחה לא נפסלה ודינו שיחזיר ויקמוץ בימין, תלמוד לומר "משם" — ממקום שקמץ כבר, וקא סלקא דעתין דתנא קמא בעזרה דווקא קאמר, ששם מקום דריסת רגלי ישראל, ולמעוטי היכל ואולם שישראל היו אסורין

וכך הוא החשבון: בתחילה נכפיל את שלשת האמות והמחצה של האורך בתשע אמות של הגובה ונקבל שלשים ואחד ומחצית האמה. וכשנכפיל את תוספת האצבע בתשע נקבל תשע אצבעות וכשנכפיל את תוספת שליש האצבע בתשע נקבל שלש אצבעות וביחד שתים עשרה אצבעות. וכיון שהמדובר באגודלים, שהם ארבעה בטפח, נמצא שיש בידינו שלשה טפחים שהם חצי אמה.

וכשנצרף את חצי האמה הזאת לשלשים ואחת ומחצית האמה נקבל שלשים ושתיים אמות אורך לעומת תשע אמות גובה!

מתניתין

המנחות אע"ג דינין קדשי קדשים, וקדשי קדשים נשחטין בצפון דווקא, וקמיצה במנחות הרי היא כשחיטה בזבחים, אפילו הכי היו נקמצות בכל מקום בעזרה ולא דווקא בצד צפון. ונאכלות לפנים מן הקלעים בתוך קלעי חצר אהל מועד שבמשכן, וכיוצא בו בבית המקדש בתוך העזרה, לזכרי כהונה, בכל מאכל ולא דווקא צלי כקרבן פסח. זמן אכילתן של המנחות מדאורייתא הוא ליום ולילה, וחכמים עשו סייג שיהיה זמן אכילתן בלילה עד חצות ותו לא כדי להרחיק את האדם מן העבירה.

71. במשנה בריש כלים מבואר שאסור לזר ליכנס לעזרת כהנים שלא לצורך סמיכה ותנופה, והמשנה למלך [סוף ביאת מקדש] כתב שאיסור זה אינו אלא מדרבנן, אבל מהמזבח ולפנים הוא שנוי במחלוקת הראשונים, שלהרמב"ם הוא מן התורה, ולהתוס' והרמב"ן כשנכנס בלא עבודה

אינו אלא מדרבנן, עכ"ד, ולכאורה משמע כאן שלהיכל לכו"ע אסור ליכנס מן התורה, ולכן סבר רבי ירמיה שההיכל קרוי מקום שאין רגלי הזר עומדות בו ואין קומצין שם, [ויעו"ר רש"י ד"ה אלא להכשיר] שמשמע מדבריו שאפילו לעזרת כהנים הוא מן התורה].

ליכנס שם, והוי תיובתא דרבי אלעזר.

בדם ועיקר הכפרה בדם היא, וליכא למילף מיניה למנחה שאין מעשיה בדם.

ומשנינן: **איכא דאמרי: הוא, רבי ירמיה, מותיב לה, והוא מפרק לה. ואיכא דאמרי: אמר ליה רבי יעקב לרבי ירמיה בר תחליפא אסברא לך הברייתא כדי דלא תקשי לרבי אלעזר. לא נצרכה הילפותא ד"משם" אלא להכשיר כל העזרה כולה לעבודת הקמיצה ולא תיפוק מיניה דקמיצה בתוך ההיכל פסולה. דלולי קרא סלקא דעתך אמינא: הואיל ועולה קדשי קדשים ומנחה קדשי קדשים מה עולה טעונה שחיטתה צפון אף מנחה טעונה בקמיצתה, הדומה לשחיטה, צפון.**

ופרכינן: אי אפשר למילף מכולהו דמה לכולהו שכן מיני דמים מה שאין כן מנחה.

אלא דבעל כרחך הא דבעי קרא ד"וקמץ משם" להכשיר כל העזרה לקמיצת מנחה לאו משום דקא סלקא דעתך דמקדשי קדשים ילפינן דבעינן צפון דווקא אלא איצטריך קרא משום דסלקא דעתך אמינא הואיל וכתיב "והנישה אל המזבח" ובתר הכי כתיב "והרים ממנו בקומצו" וקא סלקא דעתך דנימא מה הגשה שנאמרה במנחה שהיה הכהן מוליכה קודם קמיצה ומגיע אותה למזבח, נעשית בקרן מערבית דרומית של מזבח אף קמיצה תיעשה דווקא בקרן מערבית דרומית ולא בשאר העזרה, קא משמע לן קרא דכל העזרה כשרה לקמיצה.

אמר רבי יוחנן: שלמים, שדינן להישחט בעזרה, ששחטן בהיכל — כשריב: (72) שנאמר: "ושחטו פתח אהל מועד", ומהא דקרא הכתוב לעזרה "פתח אהל מועד" שמע מינה דאהל מועד הוא העיקר, והעזרה טפל, ומשום הכי מכשרינן היכל לשחיטת שלמים,

ומשנינן: **איכא דאמרי: הוא, רבי ירמיה, מותיב לה, והוא מפרק לה. ואיכא דאמרי: אמר ליה רבי יעקב לרבי ירמיה בר תחליפא אסברא לך הברייתא כדי דלא תקשי לרבי אלעזר. לא נצרכה הילפותא ד"משם" אלא להכשיר כל העזרה כולה לעבודת הקמיצה ולא תיפוק מיניה דקמיצה בתוך ההיכל פסולה. דלולי קרא סלקא דעתך אמינא: הואיל ועולה קדשי קדשים ומנחה קדשי קדשים מה עולה טעונה שחיטתה צפון אף מנחה טעונה בקמיצתה, הדומה לשחיטה, צפון.**

ופרכינן: כיצד סלקא דעתך למילף קמיצת מנחה משחיטת עולה שצריכה להעשות בצפון, הא איכא למיפרך: מה לעולה שכן היא מוקטרת כליל לה' ואין בה חלק הנאכל מה שאין כן במנחה ששיריה נאכלין! ?

ומשנינן: אלא קא סלקא דעתין למילף מנחה מחטאת הנשחטת בצפון.

ופרכינן: גם מחטאת לא מצי סלקא דעתך דהא איכא למיפרך: מה לחטאת שכן מכפרת על חייבי כריתות שוגגין! ?

ומשנינן: אלא סלקא דעתין למילף מאשם ששחיטתו בצפון.

ופרכינן: מהא נמי לא סלקא דעתך, שהרי מה לאשם שכן מיני דמים, שעבודתו נעשית

מדבריו ב' חידושים, א', שאין מותר לכתחילה לשחוט בהיכל, ולכאורה טעמו כמו שכתב רש"י לעיל [נד א ד"ה שאין דלאו אורח ארעא לשחוט

72. הרמב"ם כתב בפירוש המשניות בפרקין שבשעת הדחק כשר לשחוט קדשים קלים בהיכל, לפי שאמרנו בכל מקום עכ"ד, ומבואר

וסברא היא דלא יהא עזרה שהיא טפל חמור
מן ההיכל שהוא העיקר. (73)

מיתבי: רבי יהודה בן בתירא אומר: מנין
שאם הקיפו עובדי כוכבים את כל העזרה
להלחם עליה, ואי אפשר לאכול שם קדשי
קדשים שהכהנים נכנסים להיכל ואוכלין שם
קדשי קדשים⁽⁷⁴⁾ ושירי מנחות [וכשירה
אכילתם שם, ואין הבשר נפסל ביוצא משום
דגם ההיכל הוא מקום אכילתן – רש"י
מנחות ח"ב], תלמוד לומר "בקדש הקדשים
תאכלנו", לרבות היכל.

ותיקשי: ואמאי בעי ריבויא מקרא להכשיר
היכל לאכילת קדשים, נימא מדכתיב "בחצר
אהל מועד יאכלנה" שמעינן דחצר טפל

ואהל מועד עיקר, וגם בלי ילפותא נכשיר
היכל לאכילת מנחה משום הסברא דלא יהא
טפל חמור מן העיקר?

ומשנינן: הכי השתא דאינו דומה כלל דין
שחיטה בפנים לדין אכילה בפנים. התם
בשחיטה עבודה היא, וכיון דאדם עובד
במקום רבו ואין סברא למעט היכל, אמרינן
לרבות היכל מטעמא דלא יהא טפל חמור מן
העיקר, אבל אכילה אי לאו קרא לרבויהי קא
סלקא דעתך דאין אוכלים בפנים משום דאין
אדם אוכל במקום רבו דאין זה דרך כבוד
ומשום הכי קא סלקא דעתך דלענין אכילה
לא אמרינן דלא יהא טפל חמור מן העיקר,
קא-משמע-לן קרא "בקדש הקדשים"
דאוכלים שם.

דוד [כו ב] נסתפק האם כששחט בהיכל עצמו
קודם פתיחת הדלתות יהיה כשר, משום שההיכל
הרי אינו קרוי "פתח אהל מועד", ורצה להוכיח
ממה שמבואר ביומא [סג] שהשוחט בחוץ קודם
פתיחת דלתות ההיכל פטור, משום שאינו ראוי
בזמן זה לפתח אהל מועד, ואם היה כשר אז
לשחוט בתוך ההיכל, אם כן הרי הוא ראוי
לפתח אהל מועד, שישחטנו בהיכל, וע"כ שבכל
ענין יהיה פסול, ובנאר שמאחר והלימוד הוא
שלא יהא טפל חמור מהעיקר, משום כך צריך
שיהיה בפועל הכשר שחיטה בהטפל, כלומר
פתיחת דלתות ההיכל, כדי שיהיה ע"כ הכשר
שחיטה בהעיקר גם כן.

74. הרמב"ם בפירוש המשנה בפרקין כתב
שנאכלין שם קדשי קדשים מדוחק, וכמו
שמשמע בגמרא, וכן כתב הרמב"ן [במדבר יח],
ונתן טעם משום שנאמר "בחצר אהל מועד",
הרי שבעזרה הוא עיקר מקום אכילתן, והרדב"ן
[מעשה הקרבנות י ג] הוסיף עוד טעם, שהרי

שם, והעולת שלמה כתב משום שזה נחשב
כביאה ריקנית להיכל, שהרי יכול הוא לשחוט
בעזרה, ב', שדוקא קדשים קלים משום שכשרין
בכל מקום בעזרה, אבל קדשי קדשים הטעונים
צפון אם שחטן בהיכל פסולים, שאין זה קרוי
צפון, אולם בדברי רש"י שם מבואר שההיכל
נחשב כצפון, וכמו שהתוס' בסוגיין דקדקו
מדבריו, עיי"ש, ויתכן שנידון זה תלוי בעיקר
גדר דין צפון, שדנו האחרונים האם הוא משום
שצפון מקודש יותר לדבר זה, או שהוא דין
מסויים ולא מחמת קדושתו, עיי" מה שהובא
בזה ריש פ' איזהו מקומן, שאם הוא מחמת
הקדושה, הרי ודאי שההיכל יש בו כל קדושת
העזרה, אבל אם הוא דין מסויים התלוי בשם
צפון, אין עדיפות לההיכל בזה.

73. ולא יהא טפל חמור מן העיקר. לעיל [נה]
למדנו ששלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות
ההיכל פסולין, משום שנאמר "פתח אהל מועד",
בזמן שהוא פתוח ולא כשהוא נעול, והמקדש

מתניתין

חטאת העוף היתה נעשית הזאתה ומיצוי דמה על קרן דרומית מערבית של המזבח. ובכל מקום במזבח שהיו מולקים אותה היתה כשירה.

מקום מליקתה במזבח הוא בין למעלה מחוט הסיקרא ובין מתחתיו, אלא שבהזאת דמה של חטאת העוף נאמר שזה היה מקומה מחוט הסיקרא ולמטה וזה מעכב!

ושלשה דברים היתה אותה קרן דרומית מערבית משמשת מלמטה מחוט הסיקרא, ושלשה דברים היתה משמשת קרן זו מלמעלה מחוט הסיקרא, ושלשה דברים היו נעשין בה מלמעלה מחוט הסיקרא.

ואלו הן השלשה שנעשו למטה מחוט הסיקרא:

א. חטאת העוף, שהיה דם חטאת העוף מוזה על הקרן הדרומית מערבית למטה מחוט הסיקרא.

ב. והגשות⁽⁷⁵⁾ של המנחות, שלפני הקמיצה היו מגישים את המנחה לאותה קרן למטה מחוט הסיקרא.

ג. ושירי הדם של חטאת בהמה הנעשית בחוץ לאחר שניתן מהדם על ארבע הקרנות נשפכים על יסוד קרן זו למטה.

ואלו הן שלשה דברים שהיתה משמשת הקרן הזו מחוט הסיקרא ומלמעלה:

למדנו בגמרא שאכילת הקרבנות קרוי צרכי העבד ואינו אוכל במקום רבו.

עוד כתב שם הרמב"ן שעיקר הפסוק "בקדש הקדשים תאכלנו" בא לומר שאם הקיפו נכרים את ההיכל שאוכלין בקדש הקדשים, ומכל שכן שאפשר לאכלן בהיכל, עכ"ד, ומה שמותר ליכנס ולאכול בקדש הקדשים, אולי משום שאינו יכול לאכול במקום אחר אינו חשוב ביאה ריקנית.

והרדב"ז [מעשה הקרבנות יא ז] כתב שקדשים קלים אינם נאכלים כלל בהיכל, משום שהפסוק "בקדש הקדשים תאכלנו" הלא נאמר בקדשי קדשים, וכ"כ האור שמח שם.

75. הלימוד בגמרא על הגשת מנחה מלמד רק שצריך להגיש אל קרן דרומית מערבית, אך דין הגשה למטה מחוט הסיקרא לא נזכר כלל. ומניין למדים שהגשת מנחה נעשית למטה? התוס' להלן הביאו דברי רבינו חיים הגורס בגמרא "מה חטאת טעונה ייסוד אף הגשת מנחה טעונה

ייסוד". והוכיחו כדבריו מסוגיא מפורשת במנחות שהגשת מנחה צריכה להיות כנגד הייסוד.

ובשיטה מקובצת הקשה על רבינו חיים למה צריך פסוק מיוחד שתהיה הגשה כנגד הייסוד. הלא כבר למדים מפסוק אחר שההגשה היא בקרן דרומית מערבית. והיא יש לה ייסוד.

ותירוץ השטמ"ק שהלא היה אפשר לומר שתהיה ההגשה כשרה בקרן דרומית מערבית למעלה. ובאה הדרשה שצריך ייסוד ללמדנו שתהא ההגשה למטה.

וביאר הדברים על פי מה שביאר הגרי"ז ודייק זאת מהרמב"ם, שחציו התחתון של המזבח שייך ומתייחס לייסוד [מה שאין כן חציו העליון, שאינו מתייחס לייסוד אלא לקרנות המזבח] וזוהי כוונת השטמ"ק שכיון שצריך הגשה לייסוד, צריכה ההגשה להיות בחציו המזבח התחתון דווקא. שהוא המתייחס לייסוד.